

III SPOTKANIA Z KULTURĄ ŻYDOWSKĄ

Nowy

KURIER

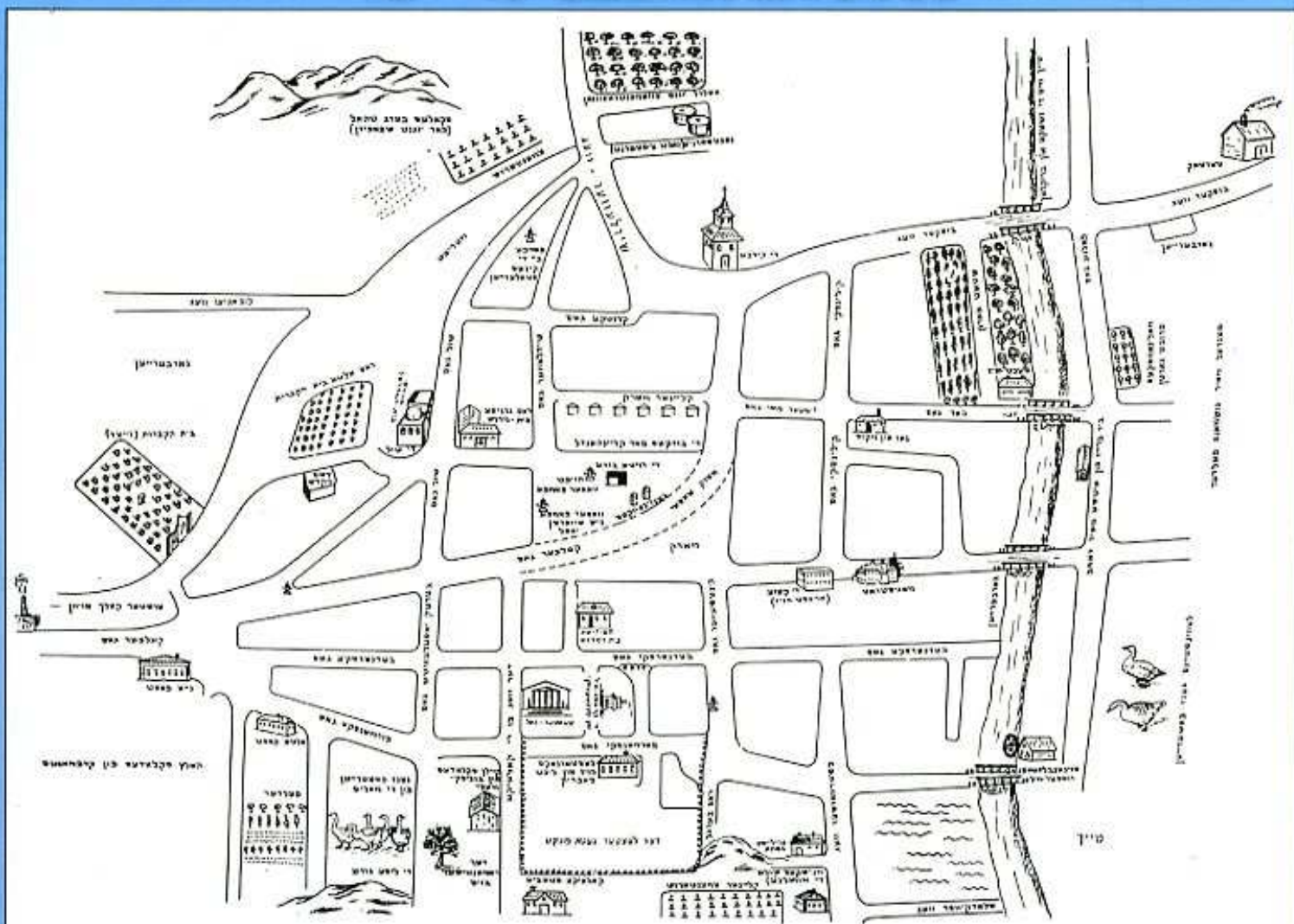

ziemi
szydłowskiej

PISMO SPOŁECZNO - KULTURALNE

JEDNODNIÓWKA – SZYDŁÓW – CHMIELNIK 18 – 19 CZERWCA 2005

מפת העיר – מאפע פון כמיעלניק, געצייכנט לויטן זכרון פון מ. קליינהענדלער

Mapa przedwojennego Chmielnika z książki Pinkas Chmielnik

U góry:
Mojżesz przemawiający do swego ludu - biblijne sceny w wykonaniu uczniów Szkoły Podstawowej w Szydłowie

Z lewej:
„Żyd przed synagą w Szydłowie” - obraz W. Szproch

Już po raz czwarty

spotkamy się z kulturą żydowską w Chmielniku. Po raz czwarty przekonamy się, że ta kultura tak naprawdę jest nam znana i bliska. Trudno, aby było inaczej bowiem życie codzienne Polaków i Żydów w przedwojennym Chmielniku wzajemnie się przenikało.

Na I-szych spotkaniach w 2003 roku gość honorowy Sze-wach Weiss zaglądając do garnków z jadem na poczęstunku stwierdził: „No proszę jak te potrawy przypominają te, które gotowała moja mama w Drohobyczu.” Tańce i pieśni niby odmienne, ale jakie podobne. Czujemy ich bliskość.

Odkrywanie żydowskiej przeszłości miasta rozpoczęło się w roku 2001, kiedy to obchodziliśmy jubileusz 450-lecia nadania praw miejskich. Dzień żydowski pozwolił niektórym pierwszy raz w życiu zetknąć się z obyczajami, muzyką i literaturą społeczności, która w 80% stanowiła ludność Chmielnika przed 1939 rokiem. Przedstawienia dzieci i młodzieży spotkały się z aplauzem dorosłych mieszkańców i naszych gości. Wtedy to postanowiliśmy że warto takie prezentacje kontynuować.

Rok 2003 przyniósł wielki sukces I spotkań z kulturą żydowską. Goście na czele z Szewachem Weisssem byli pod wrażeniem tego co zobaczyli w Chmielniku. Wspaniałe przedstawienie, doskonale dekoracje, przyjazne zachowanie ludzi i znakomita kuchnia. To wymagało olbrzymiego wysiłku

wielu ludzi, ale podołaliśmy temu, zaangażowali się wszyscy i z sercem podjęliśmy po staropolsku gości.

Podobnie było w 2004 roku, kiedy to po występach tanecznych naszej młodzieży Miriam Akavia – wybitna pisarka izraelska (gość honorowy) powiedziała „tak tańczyć tańców żydowskich w Izraelu już nie potrafimy”.

W tym roku kontynuujemy nasze spotkania przy zaangażowaniu całego miasta. Prezentacje odbędą się na rynku, który dużym wysiłkiem odnowiliśmy. Cieszy stwierdzenie odwiedzających nas – „To nie jest ten sam Chmielnik”. Nie tylko w sensie wizualnym. Miasto stało się otwarte na ludzi z zewnątrz. Zmieniła się mentalność. Pomnik, który powstał przy synagodze to owoc nowego klimatu naszego miasta. Potomkowie chmielnickich Żydów fundują go ku pamięci następnych pokoleń. My im pomagamy aby dzieło pana Arkadiusza Latosa było symbolem naszej wspólnej przeszłości.

Tegoroczne prezentacje organizujemy wraz z zaprzyjaźnioną gminą Szydłów będącą nie w mniejszej skali spadkobiercą polsko-żydowskiej historii.

W imieniu organizatorów przekazuję Państwu serdeczne pozdrowienia i życzenia wielu miłych chwil w obcowaniu z wybranymi fragmentami pięknego dorobku kulturalnego narodu żydowskiego.

Burmistrz Jarosław Zatorski

Społeczność żydowska na przykładzie Jankiela i jego karczmy w poemacie „Pan Tadeusz”. Inscenizacja uczniów szydłowskiego gimnazjum.

Tragiczny koniec

W 1942 roku przestała istnieć gmina żydowska w Szydłowie. Nastąpiła likwidacja około 2-tysięcznej społeczności miasteczka, która od ponad 6 wieków współtworzyła jego historię, kulturę i życie polityczne. W kwietniu 1942 roku większość Żydów wysiedlono do Jędrzejowa, a stamtąd przewieziono do obozu zagłady w Treblince. W listopadzie pozostałą ludność wyznania mojżeszowego wypędzono do Staszowa.

Świadek tamtych czasów, mieszkający wówczas w Staszowie – Josef Goldszajn, tak opisuje ten sądny dzień:

„O dziesiątej rano dowiadujemy się, że w Szydłowie i Kurozwękach wybiera się ostatnich Żydów, aby włączyć ich do staszowskiego transportu. O jedenastej rozechodzą się wiadomości, że dzisiaj w nocy ma nadjechać karna ekspedycja. /.../ Ta tragiczna wieść szybko zostaje przeniesiona do całego miasteczka i wywołuje nieopisaną panikę u wszystkich. Całą ludność ogarnia żaloba. Każdy czuje, że ostatnie godziny życia zbliżają się i że niemiłosierny koniec stoi już na progu. Wszyscy chcą żyć. Wszyscy pytają, dlaczego? Dlaczego to im się należy? Dlatego, że jest Żydem, dlatego jest jak tropione zwierzę na świecie? Wszystkie te pytania nie otrzymują odpowiedzi. /.../ O drugiej po południu już się widziało, jak hitlerowcy gonią ostatnich Żydów z Szydłowa i Kurozwęk do Staszowa. W godzinę później, ten nieszczęsny transport, który składał się z około 200 mężczyzn, kobiet i dzieci doszedł do miasteczka. Wśród nich znalazła się także stara żona rabina. Wszystkich przyniesionych Żydów trzymano pod silnie uzbrojoną strażą na miejskim rynku, nie pozwalając nikomu na podanie nawet kubka wody. Widząc ten

obraz, każdy jeden poczuł, że to samo czeka go następnego dnia”.

Mimo upływu lat, jakie dzielą nas od czasów, gdy w Szydłowie mieszkali Żydzi, możemy odtworzyć wydarzenia z ich udziałem.

Podczas pacyfikacji Szydłowa, w czerwcu 1943 roku, Niemcy przeprowadzili gruntowną rewizję u państwa Kowalików w Gackach, jednak nie znaleźli synów gospodarzy ani żadnych materiałów konspiracyjnych. Jednemu z Niemców „dopisało szczęście” – wykrył czteroosobową rodzinę żydowską, pochodzącą prawdopodobnie z Wiślicy, a blisko spokrewnioną z A. M. Zalcmanem, właścicielem tartaku w Szydłowie. Znalazł ją w małym „pomieszczeniu”, do którego zdążyła się schować, ale była tak stłoczona, że ledwo domknęła za sobą drzwi. Mimo bicia, straszenia bronią, żandarmi nie dowiedzieli się, kto ich dotąd ukrywał. Tej informacji również nie uzyskali od rodziny Kowalików. Kiedy skatowani Żydzi próbowali uciec, zdenerwowani Niemcy otworzyli ogień, a na każdy celny strzał reagowali radością i głośnym śmiechem.

Po pewnym czasie Niemcy przyprowadzili na podwórko Żyda Szymchę, jedyne go z Zalcmanów, któremu udało się wcześniej uciec hitlerowcom z Sali Rycerskiej w Szydłowie. Żandarmi polecili mu rozebrać się i wykopać dół dla siebie obok zabudowań gospodarzy posesji. Zatrzymany nie mógł wykonać rozkazu z bardzo prozaicznego powodu, grunt okazał się zbyt twardy. Nie uniknął jednak śmierci, Niemiec zastrzelił go z karabinu opartego o ramię pana Poniewierskiego. Wszyscy zamordowani zostali pochowani we wspólnej mogile, którą wy-

kopali dla nich Polacy, na łąkach w pobliżu dawnej cegielni.

Powyższe zdarzenia zostały przedstawione w oparciu o relacje panów: Władysława Poniewierskiego (naocznego świadka) i Stanisława Misterkiewicza.

Prześladowania Żydów, sankcje ekonomiczne wobec nich wywołały w tym czasie zróżnicowane postawy mieszkańców Szydłowa i okolicznych wsi. Od obojętności, po litość i czynną pomoc, a nawet próby zagarnięcia ich mienia. Ci, którzy udzielali Żydom schronienia lub pomagali im przeżyć, narażali życie swoje i bliskich. Obecnie ciężko określić precyzyjnie zakres i skalę tych zachowań. Trudno kogoś osądzać za taką lub inną postawę.

W czasie II wojny światowej nastąpił pierwszy etap dewastacji synagogi i cmentarza. Zniszczono bimę („podwyższenie”, mównicę, skąd odczytywano modlitwy, wygłaszano nauki, przemawiano w czasie zebrań poświęconym sprawom świeckim) i drewniane części aron ha – kodesz (szafy ołtarzowej służącej do przechowywania Tory). Warto dodać, że w okresie poprzedzającym wysiedlenie ukryto w babińcu odbłaśnice i kinkiety, które odnaleziono podczas późniejszych prac konserwatorskich. Zniszczenia sali modlitw oszacowano na 35%, zaś babińca na 85%. Synagoga, pozbawiona naturalnego opiekuna, przestała być miejscem kultu religijnego, a jedynie zabytkiem architektury.

Barbara Rak

Źródła:

Adam Penkalla – „Synagoga i gmina w Szydłowie”.

M. A. Zarębski – „Życie i zagłada Żydów Staszowskich”.

Wspomnienia Bronisławy

Wydarzyło się to w Szydłowie, wczesnym rankiem, przed Wielkanocą 1939 r. Furman Abyś, brat Borucha przyjechał parą koni – jak co dzień – do rzeczki przy stoku poniżej ulicy Krakowskiej. Napoił konie i odjechał. Za chwilę w to samo miejsce przyszedł mieszkający niedaleko Jan Guziorowicz aby nabrać wody. Czekal przez chwilę, aż wyklaruje się woda zmaczona przez konie i w tym czasie zauważył, że na stoku leży pulares (ówczesne określenie portfela). Jan podniósł pulares i od razu domyślił się do kogo należy. Nabrał wody i wrócił do domu. „Co tam znalazłeś” – spytała go żona, widząc, że oprócz wiadra maż trzyma jeszcze jakiś przedmiot. „Pulares Abyśa” – odpowiedział Jan i otworzył portfel. W środku była znaczna suma pie-

niędzy w złocie. Zamknął go i schował do kredensu. Po jakimś czasie wyszedł przed dom i zobaczył Abyśia idącego korytem rzeki. W ręce ścisnął kij, którym stukał po dnie – wyglądało na to, że czegoś szuka. Jan Guziorowicz poszedł w stronę rzeczki i spytał, czego Abyś szuka. „Panie Janku – Abyś na to – wielkie nieszczęście mnie spotkało. Dziś są zaręczyny mojej córki Złotki. Co ja zrobię panie Janku, 10 tysięcy w złocie mi zginęło.” A Jan na to: „Abyś, nie martw się. Chodź do mnie, zbliżają się święta, złożysz życzenia mojej żonie Bronisławie”. Abyś wyszedł z wody i poszedł za Janem do jego domu. „Wesołych świąt pani” – rzekł, po czym ją napominał o swoim nieszczęściu – „Moja Złotka ma się dziś zaręczać z Kochemem, a ja zgubiłem pieniądze...”. W tym cza-

sie Jan wyciągnął portfel z kredensu i pokazał Abyśowi. „A czyj ten pulares?” – spytał. „Boże, mój” – odrzekł Abyś. „Przelicz czy ci coś nie brakuje” – powiedział Jan. „Panie, jak będzie brakować, jak to mój pulares!” – ucieszony Abyś uściskał Bronisławę i Janę dziękując serdecznie za oddanie pieniędzy. Po około dwóch godzinach przyszła do Guziorowiczów służąca szydłowskiego rabina. Przyniosła wino i macę i w imieniu rabina podziękowała za dobre serce i uczciwe oddanie tak dużej sumy pieniędzy. Kiedy po tym zdarzeniu Bronisława chodziła do sklepów, to Żydzi okazywali jej bardzo wielką życzliwość.

Przed wojną Bronisława przyjaźniła się z żydowskimi kobietami. W każdą so-

botę kilka koleżanek przychodziło do niej z ciastkami. Częstowała je kiszoną kapustą.

EPILOG

Abyś i jego rodzina zostali rozstrzelani jesienią 1942 r. na placu zamkowym w Szydłowie. Jan Guzierowicz zginął w czerwcu 1943 r. na własnym podwórku podczas nalotu bombowego na Szydłów. Bronisława została z dwójką małych dzieci. Po wojnie wyszła ponownie za mąż. W 1950 r. Bronisława przebywała we Wrocławiu. Szukając zakładu ELWRO podeszła do grupki osób i spytała o drogę. Jeden z mężczyzn spojrzawszy na nią zapytał: „Pani jest z Szydłowa? Pani Guzierowicz?”. Zdziwiona Bronisława potwierdziła: „Tak, a skąd pan wie?”. „Bo i ja z Szydłowa”. Zwracając się do swoich kolegów wyjaśnił, że to ta pani, co znalazła 10 tys. w złocie należące do jego wujka Abysia. Podał jej rękę, przywitał się i oświadczył, że za trzy dni wyjeżdża do Stanów Zjednoczonych Ameryki. Dodał, że są tam już dwie dziewczyny szydlowskie – córka Temki i córka Pinkusa. Po tym spotkaniu pani Guzierowicz otrzymała dwa

Bronisława Skuza – żona Jana Guzierowicza ma obecnie 89 lat

listy od przypadkowo poznanego bratanka Abysia. Do każdego listu dołączona była jednodolarówka. W drugim liście bratank Abysia donosił, że córka Temki jest ciężko

chora. Tak zakończyła się historia przyjaźni Guzierowiczów z rodziną Abysia.

Jan Klamczyński

na podstawie wspomnień Bronisławy Skuzy
Szydłów, 2005

Lista nazwisk żydowskich mieszkańców Szydłowa

Indeks pochodzi z Jewish Records Indexing – Poland udostępnionego w internecie pod adresem: http://www.jewishgen.org/jri-pl/psa/szydlow_surn.htm

AJCHENBAUM, AJDELSZTAJN, AJDNER, AJDYNER, APTELBAUM, APFELBAUM, APPELBAUM, ASPIS, BAJNWAŁ, BAJNWOL, BAKALARZ, BASZYSTA, BAUM, BEK, BETEL, BIALOGURSKA, BIALOGURSKI, BIRENCWAJG, BLADY, BLUMENFELD, BOGACZ, BOGUCHWAŁ, BOGUCHWAŁ / KLAJNER, BRUDKA, BRUM, BRZEGOWSKI, BRZOZOWSKA, BRZOZOWSKI, BUCHBINDER, BURKO, BURSZTAJN, BURSZTYN, CESLEWICZ, CESLIOWICZ, CESLOWICZ, CHAIMOWICZ, CHAIMOWICZ / GOTFRYD, CHAJMOWICZ, CHAUJER, CHEFTA, CHEFTER, CHERSZCHORN, CHERSZENCHORN, CHEWIGER, CHEWTER, CHLOWNY, CHMELNICKI, CHOLEWA, CHUDES, CHUJES, CIMBALISTA, CIMRAT, CIMRÓD, CIMROT, CINAMON, CITRYNBAUM, CUKER, CWAJGENBOK, CWIKEL, CYMBALISTA, CYMROT, CYNAMON, CZAPA, CZAPNIK, DAJTELCWAJG, DIAMENT, DIAMENT, DIZENCHAUZ, DREWNIANY, DRUKARZ, DYAMENT, EJDLER, ELIASEWICZ, ENGEL, ENSZTAJN, FELDBERG, FELDGAJER, FELDGERD, FINKELSZTAJN, FINKELSZTEJN, FISZ, FISZMAN / CUKER, FLAJSIKER, FLAJSZAKER, FLAJSZEKER, FRYD, FRYDMAN, FRYMER, FRYT, FUKS, GAFTER, GANCWAJG, GARFINKEL, GARNFINKEL, GDALKA, GECLIEWICZ, GECLIWICZ, GECLOWICZ, GEFTI, GEFTER, GERSZEGORN, GERSZENCHORN, GERSZENCHORN, GERSZENGOR, GERSZENGOREN, GERSZENGORN, GERSZENKORN, GERSZGORN, GERSZKOPF, GERSZKOWICZ, GERTNER, GIBEROWICZ, GLAZMAN, GOCHMAN, GOFMAN, GOLDBERG, GOLDBLUM, GOLDSZTAJN, GORLIKI, GRUSZKA, GRYMBAUM, GRYNBAUM, GUTMAN, JAKOBOWICZ, JAKUBOWICZ, JAROSLAWSKI, JEGER, JEJCHENBAUM, JELIASEWICZ, JENKEL, JURBLUM, JUROWICZ, KAC, KAMENOWICZ, KANAR, KAPIR, KARP, KATMOWICZ, KAUFMAN, KELERMAN, KERSZENBAUM, KIRSZENBAUM,

KLAJMAN, KLAJNER, KLIERMAN, KNOBEL, KOCHEN, KOLATKA, KORALNIK, KOZŁOWSKI, KRAKOWSKI, KRAWCZYK, KRAWEC, KRYSZTAŁ, KSENSKI, KUCHARSKI, KUPFERBLUM, KURC, LAMENT, LAMENT / DRUKARZ, LEMEL, LESZCZ, LEWIC, LEWKOWICZ, LICHTENBERG, LUSTERMAN, MANDELBERG, MAPPA, MENDELBERG, MENDZELEWSKI, MIODEK, MIODOWNIK, MONCARZ, MONDZELEWSKA, MONDZELEWSKI, MONDZELIOWSKA, MORGENSZTAJN, MOROWICZ, MORTYN, MUCENMACHER, NACHMAN, NAJBERG, NAJMAN, NAJNUDEL, NISENBAUM, NISENGARTEN, NOUCHEMBERG?, NOUGEMBERG?, NUSENGARTEN, NUSYNGARTEN, NYSENBAUM, OGWONICZ, OSELKA, OSTER, PACHCIAREK, PAPROWICZ, PASS, PENCINA, PERELMAN, PINKUS, PION, PIPEK, PLATKEWICZ, PLOTKEWICZ, PODPŁOMYK, POPŁOMYK, RAJTENBERG, RAJTER, RAJZMAN, ROJTBURT, ROJTENBERG, ROT, ROTBERT, ROTENBERG, ROZEMBERG, ROZENFELD, ROZENGOLC, RUBINSZTAJN, RUZANA, RUZANY, RZEZNIK, SAJDWASER, SAMSONOWICZ, SEGAL, SERCARZ, SILBERSZTAJN, SINIARSKA, SINIARSKI, SOBKOWICZ, SOLARZ, SPIRA, SPIRO, STERENZIS, STRENZIS, SZAJDWASER, SZALOWICZ, SZENPROWSKI, SZLAMOWICZ, SZMERKOWICZ, SZOLEWICZ, SZOLOWICZ, SZPIGEL, SZPIRA, SZPIRO, SZRAJBER, SZTARKMAN, SZTENBERG, SZTERENZIS, SZTRAUCH, SZTREMER, SZTRYMER, SZTRYMPF, SZULMAN, SZUSTER, SZWER, SZYDLowska, SZYDLowski, TARGOWNIK, TARKELTAUB, TARKELTOB, TARGARTEN, TERKELTAUB, TRAJTMAN, TUCHMAN, TYSZGARTEN, UNGER, URBAJTECH, URBAJTEL, WAJL, WAJNBAUM, WAJNGARTEN, WAJNRACHT, WAJNRAJCH, WAJNROT, WAJNRYB, WAKSMAN, WAL, WARGA, WILCZEK, WYGODNA, WYGODNY, ZAŁCMAN, ZEMELMAN, ZILBERBERG, ZILBERBOGEN, ZILBERBOJEN, ZILBERSZTAJN, ZILBERSZTEJN, ZINGER, ZMIDEK, ZYLBERBERG, ZYLBERBOGEN, ZYLBERSZTAJN, ZYMBERG, ZYNGER.

Szydłów, 18 czerwca 2005 r.

- 17.00** Otwarcie „III Spotkań z Kulturą Żydowską”
- 17.15** Występy artystyczne młodzieży szydłowskiej
- 18.00** Otwarcie wystawy kopii modlitewnika z Szydłowa oraz malarstwa o tematyce żydowskiej
- 18.30** Koncert muzyki żydowskiej – Towa Ben Zwi (Izrael)
- 19.45** Przekazanie zabytkowych odblaśnic do synagogi
- 20.00** Koncert muzyczny

Chmielnik, 19 czerwca 2005 r.

- 12.00** Msza św. celebrowana przez ks. prof. Michała Czajkowskiego, w czasie której usłyszymy czytanie Liturgii Słowa i śpiew w języku hebrajskim w wykonaniu Towy Ben Zwi (Izrael) – kościół parafialny w Chmielniku
- 14.30** Odświeżenie pomnika poświęconego chmielnickim Żydom oraz zwiedzanie wystawy fotogramów „Papież Jan Paweł II w Izraelu” – synagoga
- 15.30** Tańce żydowskie w wykonaniu dzieci i młodzieży – Rynek
- 16.00** Przedstawienie „Święto Świąteł – Chanukka” w wykonaniu chmielnickiej młodzieży
- 16.30** Część oficjalna Prezentacji (przemówienia zaproszonych Gości z Izraela)
- 17.00** Spektakl Teatru NN z Lublina pt. „O tym, jak Fajwł szukał samego siebie”
- 17.30** Przedstawienie dzieci i młodzieży chmielnickich szkół
- 19.00** Koncert zespołów klezmerskich: „Eliezer Mizrachi” (Wrocław), „Chmielnikers” oraz „Kleezzmates” (Kraków)

Kalendarium społeczno-polityczne Żydów chmielnickich z lat 1928 – 1938

Okres dwudziestolecia międzywojennego jest ważnym etapem w najnowszej historii naszego miasta. W tym czasie Chmielnik był jednym z miast o największym rozwoju i znaczeniu w rejonie. W Chmielniku przeważała społeczność żydowska, która poprzez swoją działalność i zaradność potrafiła odpowiednio utrzymać nasze miasto na ważnej społeczno – politycznej płaszczyźnie w okresie międzywojennym, zważywszy iż wtedy ludności było dwa razy więcej niż obecnie. Wzajemna asymilacja Żydów z Katolikami przejawiała się poprzez wspólne dla obu wyznań przedsięwzięcia. Sam fakt, iż do tej samej szkoły chodziły żydowskie i katolickie dzieci, a także wspólne dziecięce zabawy na podwórkach i placach miejskich, świadczyły o zgodnym budowaniu międzywojennej rzeczywistości Chmielnika.

Kalendarium, które poniżej przedstawiamy, obejmuje okres jedenastu lat historii naszego miasta. Do opracowania tego materiału posłużyliśmy się „Raportami” Referatu Ogólno – Informacyjnego z Wydziału Spraw Politycznych i Bezpieczeństwa (Urząd Wojewódzki Kielecki) z lat 1928 – 1938, znajdującymi się w kieleckim Archiwum

Państwowym. Całość kalendarium jest bardziej obszerna, jednak wybraliśmy – naszym zdaniem – najciekawsze opisy z tamtych lat. Lektura kalendarium pozwoli nam poznać, jaka była sytuacja społeczno-polityczna w ciągu kilkunastu lat przed II Wojną Światową. Wszystkie teksty podane są według oryginalnej pisowni.

Piotr Krawczyk

1928

08.02. - Żydzi urządzili zebranie w sali kina „Apollo”. Przemawiali Liberman, Taub, Winik, Kiwa, Samburski, Chemja i Frydman Jankiel, wszyscy z Poalej-Sjon-Lewicy. Obecnych było ok. 200 osób. Zebranie odbyło się spokojnie.

12.02. - przybył ze Stopnicy Szmul Szyntal z Poalej-Sjon-Lewicy i wieczorem tegoż dnia zwołał zebranie do domu modlitwy przy synagodze. Na zebranie to przybyło ok. 200 osób, ale głównie w celu niedopuszczenia do rezolucji. Prelegent w swoim przemówieniu ostro skrytykował system monopolowy, podatki i rzekomą politykę eksterminacyjną względem mniejszości narodowych. Na sali podniosły się protesty i awantury, wobec czego ze względu

na bezpieczeństwo publiczne zebranie zostało rozwiązane.

14.03. - był jednodniowy strajk piekarzy z powodu niskiej ceny na pieczywo. Strajkowało 20 piekarń. Po ustaleniu ceny przez Komisję i podwyższeniu o 8 groszy na kilogramie chleba i 7 groszy na kilogramie bułek, piekarnie zostały uruchomione.

03.07. - powstała organizacja PPS Lewica, do której przystąpiło 14 członków. Organizatorem jest Szmul Rozanblum, lokalu dostarczył partii Icek Majer Dąb.

18.08. - wygłosił odczyt Jasek Rozenblum z Warszawy na temat „Dlaczego organizacje Poalej Sjon zostały zlikwidowane w Rosji”. Odczyt ten był organizowany przez Towarzystwo Kursów Wieczorowych. Odczyt odbył się spokojnie.

20.08. - o godz. 4 na gościńcu Chmielnik – Śladków, przed lasem nieznanym osobnik uzbrojony w rewolwer i kawałek żelaza dokonał rabunku na 4 Żydach z Chmielnika, którym zrabował ogółem 1241 zł.

22.08. - zastrajkowali w liczbie 30 robotnicy 2-ch fabryk wyrobów trzcinowych, braci Rozemblumów. Strajkujący żądają 30% podwyżki płac. Strajkiem kieruje komunista Abe Klarman. Strajk ten został zlikwidowany przez Inspektora Pracy.

29.09. - Związek Zawodowy Robotników Niefachowych urządził odczyt L. Segalowicza pt.: „Poeta – krytyk – czytelnik”.

06.10. - Żydowski Komitet Wyborczy Poalej Sjon Lewicy urządził zebranie publiczne na którym przemawiali miejscowi działacze i Kiwejko Szulim, wzywające obecnych do głosowania i poparcia listy Poalej Sjon przy wyborach do Rady miejskiej.

07.10. - działacze komunistyczni w związku z nadchodzącymi wyborami do Rady Miejskiej prowadzą ożywioną agitację i zamierzają wystawić własną listę p.n. „Jedność Robotnicza”. Organizacja komunistyczna w mieście jest poważnie osłabiona, z powodu wyjazdu

Pinkas Chmielnik – Rada Syjonistyczna 1917 rok

Pinkas Chmielnik – pierwsza Rada Miejska – lata 20. XX w.

na stałe do Warszawy czolowego i najruchliwszego działacza Aby Klarmana.

13.10. – odbył się odczyt Petersajla. Prelegent omawiał sprawę emigracji Żydów do Palestyny i zachęcał słuchaczy do popierania tego ruchu. Krytykował przy tym myśl utworzenia Państwa Żydowskiego w Bir – Birdzanie.

14.10. – w związku z wyborami do Rady Miejskiej PPS Lewica wspólnie z KPP i Zjednoczoną Lewicą Chłopską „Samopomoc” utworzyli własną listę, w której na pierwszym miejscu figuruje Moszek Sylman (KPP), na drugim – Józef Krawczyk (Samopomoc), na trzecim i czwartym Gorlicki i Frydman (KPP i organizatorzy PPS Lewica). Listę tą ma popierać również Poalej Sjon Lewica.

25.11. – na terenie miasta podjęto prace celem zorganizowania Koła PPS Lewica. Uprzednio przed wyborami do Sejmu istniało koło, jednak po wcieleniu do wojska głównego działacza Michała Zgrzebnickiego działalność tego koła zamarła. Obecnie prace organizacyjne podjął Rozenblum, działacz KPP.

20.12. – Polej Sjon Lewica urządziła akademię ku czci Boruchowa.

1929

11.01. – odbył się staraniem biblioteki miejskiej odczyt J. Ryby z Warszawy na temat dzieł Tolstoja.

15.01. – zastrajkowali robotnicy fabryki Lasek Rozenbluma w liczbie 14-stu. Powodem strajku był zamiar właściciela fabryki przeprowadzenia częściowej redukcji. Po dwóch dniach strajku właści-

ciel uruchomił fabrykę przyjmując nowych robotników.

18.01. – Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Drzewnego, ulegający całkowicie wpływowi komunistycznym, pod pozorem zebrania dyskusyjnego na temat „kto łamie, a kto buduje ruch zawodowy”, odbyła się akademie dla uczczenia rocznicy 3.01. Na zebraniu przewodniczył Jarkiel Frydeson, przemawiał Frydenson i Kalma Przetalist, oraz potrzebie organizowania się w Związki Zawodowe. Zwrotów wyraźnie antypaństwowych przemówienia nie zawierały.

19.01. – wywieszono sztandar z napisem „Cześć zmarłym wodzom komunistów: R. Luxemburg, R. Libkszecht i Wł. Lenin – niech żyje ZMK”. Drogą konfidencjonalną ustalono, iż sztandar ten wywiesili Icek Sametband i Berek Pachol.

22.01. – Organizacja Ortodoksów Agudas Izrael urządziła zebranie, na którym omawiano sprawę utworzenia w mieście Szkoły religijnej Bajs Jakow. Na zebraniu przemawiały przybyłe z Krakowa Sara Szenirer i Frajdlja Rojza Berliner. Obecnych było ok. 200 kobiet. W rezultacie postanowiono otworzyć w Chmielniku szkołę Bajs Jakow, do której zapisało się ok. 150 słuchaczek.

01.02. – Związek Robotników Odzieżowych zorganizował zebranie w lokalu kina „Apollo”. Zebranie zagał Głajt Josek i zaprosił na przewodniczącego Klarmana Eliasza. Obaj wymienieni należą do Poalej Sjon Lewicy. Mówcy

omawiali korzyści, jakie robotnicy osiągają w organizacjach zawodowych i dość ostro krytykowali działalność komunistów. Obecnych na sali było ok. 120 osób.

04.02. – KD KPP wyłonił egzekutywę w skład której weszli Moszek Sylman, Kalma Przeworski i trzeci – nieznanego nazwiska.

12.03. – odnaleziono druki komunistyczne które znajdowały się w komórce należącej do Szlomy Szenkera przy ul. Kościelnej 5.

15.03. – odbyła się akademie urządzona przez Poalej Sjon Lewicę. Na akademii przemawiał m.in. Kener Jankiel w duchu komunizującym, obecnych było ok. 250 osób.

16.03. – biblioteka miejska urządziła zebranie członków i kilku zaproszonych gości (razem 50 osób), na które przybył też Kener Jankiel z Warszawy (sympatyk KPP).

02.04. – odbyło się zebranie Komitetu Dzielnicowego KPP, na którym był obecny delegat Komitetu okręgowego, nieznanego nazwiska. Zebranie zagał delegat informując o stanie organizacji w okręgu, przy czym zaznaczył, iż praca należycie się rozwija w Głowaczowie, Jedlińsku, Skaryszewie, Szydłowcu, Suchedniowie, Iłży, Kozienicach, Siennie i „prochowni” (zapewne w Zagożdżonie). Następnie wzywał do zorganizowania Kampanii 1-go Maja, mającej polegać na urządzaniu pochodu, wywieszaniu transparentów, oraz wzmocnionym kolportowaniem bibuły, przy czym wywieszenie transparentów i kolportaż winny nastąpić przed dniem 1-go maja. W końcu występował ostro przeciwko mechanizacji piekarni, które zdaniem jego, pozbawiałyby wielu robotników pracy, nadto ułatwiałaby zaprowiantowanie armii, a tym samym przyspieszyłaby przygotowanie Polski do wojny z ZSRR. Drugi z kolei przemawiał przewodniczący Komitetu Dzielnicowego Moszek Sylman składając sprawozdanie z działalności KD, Sylman zaznaczył, iż w ostatnich czasach zorganizowano kilka nowych komórek KPP.

06.04. – odbyło się zebranie organizacji Poalej Sjon Lewicy, na którym omawiano zadania nowego zarządu miasta. Na zebraniu tym przemawiali Frydman i Klarman. Mówcy w przemówieniach swych podkreślili stanowisko socjalistyczne Rady Miejskiej. Wobec wrzawy

jaką wywołał swym zachowaniem się niejaki Dawid Gorzelnik (KPP) policja zebranie rozwiązała. Zebranych było około 350 osób. Na terenie Rady Miejskiej akcja radnych miejskich członków miejscowej P.S. Lewicy zmierza do rozwiązania Rady (oświadczenie radnego Klarmana – P.S. Lewica).

14.04. – we wsi Brzeziny powiat Stopnicki odbyło się zebranie mężów zaufania Zjednoczonej Lewicy Chłopskiej „Samopomoc”. W zebraniu wziął udział delegat kompartji Aron Kukielka, technik dzielnicowy KPP w Chmielniku. Na zebraniu omawiano sprawę zorganizowania w dniu 1 maja pochodu „Samopomocy”, który miał wyruszyć z Brzezin do Chmielnika, zabierając po drodze członków i sympatyków. W Chmielniku pochód „Samopomocy” miał się połączyć z projektowanym pochodem komunistycznym organizowanym pod firmą Związków Zawodowych Robotników Przemysłu Drzewnego.

20.04. – w związku z przygotowaniami żywiolów komunistycznych w powiecie Stopnickim do manifestacji 1-majowych aresztowano: Kałmę Przeworskiego z Chmielnika, technika KDKPP, któremu udowodniono kolportaż, oraz akcję wywieszenia sztandarów; Wawrzczaka Wincentego z Ciecierz za wywieszanie sztandaru komunistycznego w dniu 18.04.; Dziurę Arona z Chmielnika, u którego znaleziono sztandar komunistyczny z napisem w żargonie. Poza tym przeprowadzono rewizję u 53 członków KPP, u których zakwestionowano różne zapiski i korespondencję w związku z ich działalnością komunistyczną.

28.04. – Związek Rzemieślników Żydów zorganizował zebranie celem omówienia sprawy wyborów do Izby Rzemieślniczej. Na zebranie to przybył Józef Zilberman z Warszawy.

16.06. – odbył się pogrzeb zmarłego działacza Poalej Sjon Lewicy Abrama Gorlickiego. Kondukt pogrzebowy przy udziale robotniczej młodzieży żydowskiej kroczył przez miasto z obnażonymi głowami. Zmarłego pochowano wbrew sprzeciwom tutejszych ortodoksów przy grobie rabina. Na cmentarzu wygłoszono mowy o zabarwieniu rewolucyjnym. Pogrzeb wywołał w mieście ogromne poruszenie.

20.07. – staraniem Towarzystwa Kursów Wieczorowych odbył się odczyt Petersajla Jakuba z Warszawy. Przewodniczył Jankiel Frydman (Poalej Sjon Lewica).

30.07. – dokonano szeregu rewizji u działaczy KPP z przy czym u jednego z nich Kaca Szlamy znaleziono dwie płachty o treści wywrotowej. Ponadto dokonano prewencyjnego aresztowania 8 osób.

28.08. – Abram Tanenbaum technik KPP z Radomia przywiózł bibułę komunistyczną. Został jednak w chwili wysiadania z samochodu zatrzymany, a bibuła zajęta. Równocześnie zarządzone w mieście rewizję i na skutek notatek Tanenbauma, że bibułę miał wręczyć Sylmanowi Moszkowi, Sylmana aresztowano i przekazano władzom sądowym.

05.11. – na podstawie materiałów obciążających przytrzymało 20 osób pod zarzutem przynależności do Kompartji. Następującym aresztowanym udowodniono winę: Izrael, Szaja i Herka Tarkom i Szai Mendlewiczowi.

Pinkas Chmielnik – Rada Miejska – 1922 rok

13 i 14.12. – odbyły się staraniem Towarzystwa Kursów Wieczorowych akademie ku czci Boruchowa.

1930

22.01. – w Sądzie Okręgowym w Kielcach odbyła się rozprawa przeciwko Tenenbaumowi Abramowi i towarzyszy z Chmielnika z art. 102 KK. W wyniku rozprawy skazani zostali Tenenbaum na 6 lat ciężkiego więzienia, Kac Szlama na 4 lata ciężkiego więzienia, Klarman Pinkus na 2 lata więzienia, Sylman Moszek na 6 lat ciężkiego więzienia.

09.02 – organizacja Syjon urządziła odczyt pośła Grunbauma nt. „Odbudowa Palestyny”. Udział w odczycie brało ok. 400 osób. W lokalu Straży Ogniowej wieczorem odbyło się zebranie organizacji Syjonistycznej na której przemawiał poseł Grunbaum. Zebranych było ok. 600 osób. Zebranie odbyło się zupełnie spokojnie i dla mówcy przychylne.

16-22.02. – skład osobowy utworzonego Okręgowego Sekretariatu Związku Sił Chłopskich jest następujący: Józef Krawczyk – prezes; Michał Gwiazdowicz – wiceprezes; oraz członkowie Jan Rak, Władysław Kasproicz i Benjamin Finkelsztajn (KPP).

23.02. – 01.03. – Wybory do Sejmu XXII kadencji. W powiecie Stopnickim komunizujący Żydzi oddawali głosy na listę Nr 38 (Samopomoc), w Chmielniku - 106 głosów na listę Związku Siły Chłopskiej.

Koło teatralne – lata 30. XX w.

24.02. – ustalono, że Żydzi Ortodoksi w Stopnicy, Szydłowie i częściowo w Chmielniku wstrzymali się od głosowania podczas wyborów do Sejmu.

01.04. – odbyła się akademie Poalej Syjon Lewicy przy udziale kilkudziesięciu osób, na której przemawiali Jankiel Frydman i Chemja Samburski. Przebieg Akademii był spokojny.

16.04. – odbyło się walne zebranie Związku Rzemieślników przy udziale ok. 40 osób na którym omawiano sprawy zawodowe.

27.04. – odbyło się walne zebranie akcjonariuszy Banku Ludowego. Na zebraniu dokonano wyboru nowego zarządu przy czym większość uzyskali syjoniści. KKP urządziła na Mirówce pod Chmielnikiem konferencje przy udziale kilku osób o niustalonych nazwiskach. Na konferencji omawiano sprawy kontaktu z KC KPP oraz obchodu 1-szo majowego.

04.05. – został zorganizowany przez Nutę Wajnberga (Poalej Sjon Prawicę) Oddział Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Drzewnego.

11.05. – KPP nie prowadzi żadnej akcji, pozostając pod przygnębiającym wrażeniem na wiadomość o zatwierdzeniu przez Sąd Apelacyjny wyroku 6-letniego więzienia na byłego radnego miasta Sylmana. Dwaj wybitni działacze komunistyczni w Chmielniku Aba Klarman i Herszel Machtyngier wyjechali na stałe z Chmielnika, pierwszy do Belgii, drugi w nieznanym kierunku.

28.05. – spłonął dom mieszkalny przy czym spaliły się Cyrla Borszowska i Sura Salewicz, zaś Szajala Rozenblum i Zajwel Szalewicz odnieśli cięższe uszkodzenia cieleśne.

12.06. – odbył się odczyt Niestempowera na temat organizacji Agudas Izrael. Zebranie wskutek silnej opozycji ze strony syjonistów zostało rozwiązane.

10-16.08. – główny działacz komunistyczny na terenie miasta niejaki Kasproicz jest obecnie chory i zniechęcony do pracy konspiracyjnej, to też KPP i KZMP w okresie sprawozdawczym były bezczynne.

22.08. – zastrajkowali w liczbie 16 robotnicy tartaku Zalczmana w Chmielniku dla wyrażenia protestu przeciw wydaleniu z tartaku 3 robotników. 25.08. strajk został zakończony.

13.09. – odbyło się zebranie publiczne zwołane przez Poalej Sjon Prawicę. Przedmiotem dyskusji były wybory do Sejmu i Senatu. Mówcy nawoływali do głosowania na listę Poalej Syjon Prawicy. Obecnych na zebraniu było ok. 350 osób.

25.10. – odbyło się Żydowskie zebranie przedwyborcze przy udziale ok. 30 osób, a 240 w dniu 27.10. Odbył się wiec zwołany przez Poalej Syjon Lewicę przy udziale ok. 100 osób. Mówcy nawoływali do głosowania na listę Poalej Syjon Lewicy.

16.11. – przy udziale ok. 100 osób przemawiał Arja Grylak z Warszawy za listą Nr. 18. W toku przemówienia na salę wtargnęło ok. 30 osobników (prawdopodobnie komunistów), którzy wszczęli bójkę. Wobec wynikłej wrzawy zebranie rozwiązano.

1931

21.01. – odbyło się zebranie organizacyjne Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Spożywczego. Do organizacji przystąpiło 17 osób. W skład zarządu weszli: Hedko Józef – prezes, Drukarz Zelik – sekretarz i Kozak Kalma – skarbnik. Wymienieni oficjalnie w polityce niezaangażowani, ule-

gają jednak wpływem komunistycznym. Organizatorem stowarzyszenia jest Finkielsztajn Szmul przywódca komunistów w Chmielniku.

08-14.03. – z dwudziestu strajkujących robotników piekarskich, trzynastu powróciło do pracy. Pozostali po ukaraniu ich przez Sąd Grodzki grzywną po 50 zł za przeszkadzanie w pracy zaniechali dalszych prób terroru w stosunku do lamistrajków.

15.03. – strajk robotników piekarskich został zlikwidowany.

09.08. – w czasie akademii urządzonej przez organizacje syjonistyczne miejscowi komuniści wkroczyli do lokalu z okrzykami antypaństwowymi, wszczęli awanturę, przy czym rzucili się na uczestników i kilku z nich poturbowali. Sprawcy są znani i dochodzenie jest w toku. W czasie awantury padły okrzyki „przecz z marszałkiem Piłsudskim”, „niech żyje sztandar komunistyczny”.

10.08. – zorganizowany został cech szewców cholewkarzy i rymarzy Żydowskich. Do władz cechu weszli: Starszy: Szmerla Nożyc; Podstarsi: Moszek Rydelnik, Bencion Djamant, Luzor Masarz; Zarząd: Chaim Jakubowicz, Mendel H. Brutman, Chaim Prajs, Mendel Gorlicki, Chil Leszman; Zastępcy – członkowie zarządu: Abram Szapszowicz, Icek Śmiały, Chaim Kochen.

23.08. – Związek Rzemieślników Żydów urządził walne zgromadzenie członków. Na zebraniu tym złożone było sprawozdanie z działalności i sprawozdanie rachunkowe, oraz wybrano Zarząd w skład którego weszli: Przewodniczący Zarządu – Josek Lewkowicz; Zastępca – Alter Brlich; Sekretarz – Hejnoch Rozenberg; Zastępca Sekretarza – Icek Herszkowicz; Kasjer – Szaja Gdalewicz; Komisja Rewizyjna – Hejnoch Wajser i Icek Walberg.

Październik – w wyniku dochodzeń zostali aresztowani jako sprawcy wywieszenia sztandaru i plakatów w dn. 27.08. Solarz Majer, Glajt Alta, Kukielka Małka i Fajgenbaum Hena, zostali przekazani władzom sądowym.

19.10. – został zalegalizowany przez Inspektora Pracy w Kielcach Związek Zawodowy Robotników Branży Skórzanej w Chmielniku. Do zarządu weszli: Prezes – Ajzenberg Wolf; Sekretarz - Bomsztajn Herszel; Skarbnik – Smolarz Chaskiel; wszyscy z Chmielnika ulegający wpływom komunistycznym.

06.12. – z terenu powiatu Stopnickiego w związku z likwidacją KO KPP Kielce aresztowani zostali: Langwald Herszel – członek OK KZMP Kielce, zamieszkały w Chmielniku; Gliksmann Alter – technik KD KZMP w Chmielniku; Sztajnberg Chana – sekretarz KD KZMP w Chmielniku. Przed aresztowaniem zbiegła i ukrywa się dotychczas Sura Kalmowicz.

1932

Styczeń – w tym miesiącu przyjeżdżał do miasta okręgowiec nieznanego nazwiska, który nawiązał kontakt z miejscowymi działaczami. Niewątpliwie w związku z jego bytnością został zorganizowany nowy KD, w którego skład weszli: Zernicki Jankiel, Ciecierski Jankiel, Goldsztajn Moszek, Zylberger Rojza, Finkielsztajn Benjamin i Skórnik Menosze.

12.01. – odbyło się walne zebranie członków Cechu Piekarzy i Cukierników. Na zebraniu tym powzięto sprawozdanie rachunkowe za rok 1931, uchwalono budżet na 1932 i wybrano nowy zarząd cechu. Do zarządu weszli: J. Jedwabny – starszy cechu; Binenbaun Perec, Goldblum Berek i Zajac Majer – podstarsi cechu; Warszawski Icek, Samburski Szmul, Kukielka Icek – członkowie.

20.01. – odbyło się walne zgromadzenie członków Cechu Rzeźników Żydów. Na zebraniu przyjęto sprawozdanie ra-

Pinkas Chmielnik – modlitwy na cmentarzu

Pinkas Chmielnik – żydowska kasa pożyczkowa 1938 rok

chunkowe za rok 1931 i uchwalono budżet na rok bieżący.

Czerwiec – w związku z procesem komunistów aresztowanych w powiecie jakim ma się odbyć w dniu 22.08. w Kielcach, organizacje KPP i KZMP w Chmielniku czynią przygotowania do obrony i zbierają składki wśród członków na opłacenie adwokata. Czterech wybitniejszych działaczy komunistycznych wyjechało z Chmielnika do Łodzi za pracą, wskutek czego działalność kompartii znacznie osłabła.

24.08. – został aresztowany pod zarzutem rozlepiania plakatów komunistycznych Mrozek Andrzej. Z obawy przed zdradą ze strony Mrozka kilku wybitniejszych działaczy wyjechało z Chmielnika w niewiadomym kierunku, tak iż KD w mieście został przez to zdekompletowany.

Listopad – po aresztowaniach w początku miesiąca, przystąpiono niezwłocznie do odbudowy KD KPP, który zorganizowano, zaś w miejsce KDKZMP powołano do życia podkomitet młodzieżowy przy KD KPP. Działacz KPP Benjamin Finkielsztajn wykluczony został z partii za sprzeniewierzenie 30 zł zakładki na „Mopr”. Obecnie usiłuje on rozbić KPP przez stworzenie opozycji KPP tak zwanych „Troczystów”. Usiłowania jego dotąd nie dały pozytywnego rezultatu.

Grudzień – na miejsce rozbitego po ostatnich aresztowaniach komunistów KD KPP zorganizowany został w okresie sprawozdawczym w Chmielniku KD KZMP. Do prezydium tego komitetu weszli: Wiśnicki Pinkus jako sekretarz,

Glajt Mejloch jako skarbnik i Goldsztajn Moszek jako łącznik. KD KZMP ma prowadzić również i prace KPP, oraz obsługiwać jej komórki. Dotąd jednak kontaktu z poszczególnymi komórkami poza miejscowymi KPP nie nawiązano. To też komórki te są zupełnie bezczynne. Działacze komunistyczni chcą upozorować swe kontakty działalnością organizacji legalnych, założyli w mieście Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Odzieżowego. Władze i członkowie tego związku rekrutują się przeważnie z notowanych komunistów.

1933

Styczeń – odbudowano KD KPP, tak, iż obecnie jest oddzielny KD KPP i oddzielny KD KZMP. W skład KD KPP wchodzi 3 osoby, a KD KZMP 4 osoby. KD KPP zorganizował jedną nową komórkę komunistyczną, a KD KZMP zorganizował 3 nowe komórki. Komórki te nie zdołały jeszcze nawiązać kontaktu z KO w Kielcach i pracują obecnie samorzutnie. W pracy swej komuniści zachowują jak najdalej idącą ostrożność i w obawie przed aresztowaniami na zewnątrz nie występują. Znaczne trudności w pracy propagandowej nastęrcza komunistom niejaki Moszek Białogórski, który niedawno powrócił z Rosji Sowieckiej i przy każdej sposobności ujemnie się wypowiada o stosunkach panujących obecnie w sowietach.

Luty – według uzyskanych wiadomości władze odbudowanych organizacji komunistycznych ukonstytuowały się w następującym składzie: KD KPP

– sekretarz Langwald Herszel; członkowie – Rojza Zylberger, Jankiel Zernicki i Glajt Majlech. KD KZMP – sekretarz Sztajenberg Chana-Fajgla; członkowie – Goldsztajn Moszek i Smolarz Herszel. Łącznikiem między KD KPP a KD KZMP jest Sztajenberg Chana-Fajgla. KZMP obsługuje Langwald Herszel. Wydział wojskowy tworzą: Smolarz Herszel, Sztajenberg Nuta i Miller Herszel. Komitet prasowy tworzą: Smolarz Herszel i Sztajenberg Nuta. Łącznikiem między KD KZMP Chmielnik – Pińczów jest Goldsztajn Moszek. Kontakty z KO KPP powierzono Langwaldowi Herszlowi. Na techników do malowania placht upatrzono członków „Pioniera” Solnika Bejrysta i Grynbauma Altera. W mieście odbyły się konferencje delegatki KC KPP przybyłej z Kielc z KD KPP i KD KZMP, na których delegatka udzieliła szeregu informacji i dyrektyw, a mianowicie: poleciła poczynić wszelkie starania, aby poborowi przed pójściem do wojska byli należycie uświadomieni w duchu komunistycznym i aby o jednostkach więcej wyrobionych w pracy wyrotowej po wcieleniu ich do szeregów zgłaszano do KO KPP i podawano ich szczegółowy adres, gdyż KPP ma nieć w każdym pułku urobionych oficerów, którzy na interwencję wydziału wojskowego KPP spowodują wyznaczenie ich na ordynansów oficerskich, gdzie mogą przysłużyć się partii. Wezwała KD KPP do opanowania ośrodków przemysłowych jak tartaków, wapienników itp. do nawiązania ścisłego kontaktu ze wsią i opanowanie kół Młodzieży Wiejskiej „Wici”, zakazała członkom KPP kontaktowania się z wykluczonym z partii Benjaminem Fiakielsztajnem za przywłaszczenie pieniędzy „mopowych”, zapowiedziała, iż przeciw Tandetnikowi, posądzanemu o prowokację, przyśle z Kielc kompromitujące go ulotki, które należy rozkolportować w mieście i radziła zamordować Tandetnika w ukryciu. Dalej delegatka KC KPP nakłaniała słuchaczy aby na dane hasło przybyli do Kielc celem udziału w projektowanej demonstracji przed więzieniem przeciwko zaostreżeniu regulaminu więziennego i aby w dniu 8.03. urządzili demonstracje w Chmielniku w związku z międzynarodowym tygodniem kobiet.

Kwiecień – powróciło z Rosji Sowieckiej 3-ch byłych członków KPP w Chmielni-

ku, a to: Sametband Icek, Felcman Joel, Grynbaum Izrael. Wyrażają się oni bardzo ujemnie o stosunkach panujących w Rosji obecnie, co wysoce utrudnia działalność komunistyczną miejscowym elementom wywrotowym. Z tego powodu nazywają oni wymienionych „zdrajcami proletariatu i kontrrewolucjonistami”.

11.04. – odbyła się konferencja KD KPP przy udziale delegata KO KPP z Kielc. Na konferencji tej ustalono taktykę wystąpień 1-szo majowych KPP w powiecie. Ze względu na dezorganizację małe stosunkowo wpływy na wsiach i obawy komunistów przed represjami władz postanowiono na konferencji, aby KPP w wystąpieniach 1-szo majowych w powiecie ograniczyła się tylko do sztandarowania, plakatowania i kolportażu bibuły.

09.05. – odbyło się posiedzenie KD KPP pod przewodnictwem Herszli Langwalda. Na posiedzeniu tym skonstatowano, iż KD KPP nie wykonał zaleconych mu zadań w związku z obchodem 1-majowym, mianowicie nie wywiesił projektowanych afiszów i placht komunistycznych. Ustalono głównie w tym winę Moszka Goldsztajna pod pseudonimem „Kiszka”. W skutek tego Goldsztajn Moszek zawieszony został w czynnościach członka KPP na przeciąg 2-ch miesięcy i cały KD rozwiązał się, a na miejsce tego utworzony został nowy w składzie osób: Langwalda Herszli, Sztajnberga Hany, Sztajnberga Huty, Zylbersztajna Bajli, Mrozickiej Władysławy z Ptasznika i Kozaka Adama z Ciecierz. Po zakomunikowaniu Moszkowi Goldsztajnowi o zawieszeniu go w czynnościach członkach KPP, wystosował on pismo do wszystkich komórek wiejskich KPP w powiecie i do KZMP w Pińczowie, wzywając je, by w razie pojawienia się u nich okręgowca lub innej osoby partyjnej nie nawiązali z nimi żadnego kontaktu aż do czasu porozumienia się z nim, tj. z Goldsztajnem, gdyż on tylko jest upoważniony do utrzymania kontaktu z komórkami wiejskimi. Z tego powodu kontakt KPP w Chmielniku z komórkami Dzielniczy został na razie przerwany i nawiązany ponownie dopiero w końcu maja.

Na dzień 11, a następnie na 21 maja zapowiedziany był przyjazd do miasta delegata KO KPP z Kielc, lecz ani w pierwszym ani w drugim terminie

nie przybył. W związku z zapowiedzianym przyjazdem do miasta okręgowca, wezwani zostali do Chmielnika Kula Władysław z Brzezina, Styczeń z Sędziejowic i Rak z Solca, gm. Szydłów. Konferencję z nimi odbyli Smolarz Herszel i Goldsztajn Moszek.

Z powodu tarć w łonie KD KPP, oraz rozluźnienia się kontaktu z komórkami i z KO KPP w Kielcach poczynania organizacji i elementów wywrotowych w powiecie ograniczyły się do minimum.

31.05. – ukazało się czasopismo pt. „Nasz Świat”, miesięcznik uczniowski 7 klasowej szkoły podstawowej w Chmielniku. Wydawcą wspomnianego czasopisma jest 7 klasowa szkoła powszechna, zaś odpowiedzialnym redaktorem tegoż kierownik szkoły powszechnej Mikołaj Szewczuk. Cena pojedynczego numeru wynosi 10 groszy. Czasopismo to obejmuje utwory dzieci wspomnianej szkoły i ukazało się po raz pierwszy w 500 egzemplarzach odbitych w drukarni Chaima Feingalda w Chmielniku.

Czerwiec – Komitet Dzielnicowy KPP w okresie sprawozdawczym usiłował nawiązać kontakt z Komitetem Okręgowym KPP w Kielcach. Kontakt ten został nawiązany w połowie czerwca, lecz na krótko, gdyż z powodu aresztowań elementów wywrotowych w dn. 19.06. na terenie Kielc kontakt został przerwany. Po za tym żadnych objawów działalności organizacji lub pojedynczych elementów wywrotowych w okresie sprawozdawczym nie notowano. Elementy wywrotowe w mieście zniechęcone do pracy komunistycznej przez częste aresztowania i prześlado-

wania ich przez władze bezpieczeństwa wypisują się masowo z organizacji komunistycznej, a wstępują do organizacji żydowskich legalnych syjonistycznych i zabiegają tam o zezwolenie na wyjazd do Palestyny. Organizacje komunistyczne chcą temu przeszkodzić, uprzedzając swoich sympatyków o szkodliwej działalności syjonistów i odwodzą ich od wyjazdu do Palestyny. W tym celu projektowany był odczyt organizowany przez Oddział Związku Robotników Przemysłu Odzieżowego w Chmielniku, na którym prelegent z Łodzi miał poddać ostrej krytyce działalność syjonistów i zdyskredytować ich w oczach publiczności w sprawie palestyńskiej. Komórki wiejskie KPP nie obawiają się również żadnej działalności, a nawet niektórzy wysunęli się na czele lokalnych Kół Stronictwa Ludowego.

Lipiec – wznowił swoją działalność Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Drzewnego. W skład zarządu tego Związku weszli: prezes Łukawiec Lajbka, seretarz Rojt Jankiel, skarbnik Frydenson Mordka, inkasent Nożyce Mordka, związek ulega wpływom częściowo Poalej Sjon Prawicy i Poalej Sjon Lewicy.

02.07. – odbyło się posiedzenie KD KPP, na którym w myśl instrukcji Centrali zreorganizowano KD KPP i KZMP w tym kierunku, iż utworzony został jeden KD KPP, obejmujący również i pracę wśród młodzieży, a KD KZMP został zlikwidowany. Skład zarządu rozszerzonego KPP w Chmielniku jest następujący: Langwald Herszek, Głajt Majloch, Smolarz Herszel, Sztajnberg Nuta i Sztajnberg Chana. Prócz tego

Chmielnik – ul. Kielecka (obecnie szpital) lata 30. XX w.

Chmielnik – ul. Bednarska 1942 rok

utworzony został Komitet Moprowy w następującym składzie: Glajt Majloch, Strażewski Alter, Glajt Gitla i Zylberg Rojza.

15.07. – pomiędzy członkami KPP kolportowana była ulotka w języku żydowskim. Treść jej skierowana była przeciwko wyborom delegatów na 18 Kongres Sjonistyczny.

09.10. – Spółdzielni Spożywców jest w powiecie 12, liczących 1570 członków. Większość z nich prosperuje bardzo słabo, niektóre zaś zdobyły poważniejsze kapitały obrotowe, usamodzielniały się i rozwijają się pomyślnie. Na czele spółdzielni spożywców w powiecie stoi Związek Okręgowy w Chmielniku. Związek ten obsługuje wszystkie spółdzielnie w powiecie, dostarczając im towarów po cenach hurtowych i nadzoruje działalność spółdzielni. Wpływy polityczne w tych spółdzielniach są podzielone pomiędzy BBWR, Stronictwo Ludowe i Stronictwo Narodowe.

15.10. – przybyła do miasta delegacja Komitetu Okręgowego KPP w Kielcach i odbyła konferencję z członkami KD KPP, Chaną Sztajnberg, Majlochem Glajtem i Moszkiem Goldsztajnem. Na konferencji delegatka wezwała członków KD KPP, aby nawiązali kontakt i ożywili wszystkie istniejące komórki KPP wiejskie i miejskie. Z Chmielnika delegatka Komitetu Okręgowego KPP Kielce wyjechała w dniu 16.10. br do Pińczowa. Na wydatki organizacyjne pozostawiła delegatka Goldsztajnowi Moszkowi w Chmielniku 15 zł.

24.10 - Sekretarka Komitetu Dzielnicowego KPP w Chmielniku Chana Sztajnberg wyjechała do Kielc, gdzie ma być

użyta do pracy wywrotowej przy Komitecie Okręgowym KPP. Funkcję sekretarza KD KPP w Chmielniku objął tymczasowo Goldsztajn Moszek. W związku z instrukcjami otrzymanymi od delegatki KO KPP z Kielc, Komitet Dzielnicowy KPP w Chmielniku odbył w dn. 28.10. konferencję, na której omówiono sprawę nawiązania kontaktu z komórkami wiejskimi KPP w powiecie oraz ustalono sposób wystąpień listopadowych KPP. W obawie przed aresztowaniami i represjami władz postanowiono wystąpienia listopadowe ograniczyć tylko do plakatowania we wsi Solec Stary, Brzezinach i os. Szydłów. W Chmielniku zdecydowano plakatów nie wywieszać w nadchodzące święta komunistyczne, ponieważ spodziewają się na czas świąt aresztowań miejscowych działaczy wywrotowych w Chmielniku. W najbliższych dniach ma nadejść do KD KPP w Chmielniku transport bibuły komunistycznej z KO KPP z Kielc.

Październik. – Oddział Związku Strzeleckiego w Suchowoli gm. Chmielnik urządził zabawę taneczną, a Oddział Związku Strzeleckiego w Chmielniku rozegrał mecz piłki nożnej z Żydowskim Klubem Sportowym „Hapoel”.

Odbyły się wybory rabina w Gminie Wyznaniowej Żydowskiej w Chmielniku. Wybrany został większością głosów Lejzor Szyja Epsztajn, dotychczasowy rabin w Rakowie.

30.11. – przybył delegat KO KPP z Kielc nieustalonego dotychczas nazwiska. Na odbytej konferencji z miejscowymi komunistami, delegat KO KPP polecił komunistom z Chmielnika nawiązywać kontakty ze znajomymi chłopami, wciągając ich do pracy komunistycznej i organizować masowe protesty przeciwko wyborom do rad gromadzkich. Wzywał też, aby komuniści przygotowali już swoje listy do wyborów rad miejskich. Okręgowiec wydał instrukcję miejscowym komunistom, aby naklaniali rodziny więźniów komunistycznych, by masowo udawały się przed więzienia i protestowały demonstracyjnie przeciwko surowemu regulaminowi dla więźniów politycznych. Zarządził również, aby 5 i 6.01.1934 r. wywieszono w powiecie płachty komunistyczne. Zapowiedział, że na ten czas nadejdzie do Chmielnika transport bibuły komunistycznej.

06.11. – odbył się w Kielcach protest komunistyczny przeciw dwóm działaczom komunistycznym z Chmielnika, a mianowicie: Alterowi Goldsztajnowi i Fajali Lemberg. Pierwszy został skazany na 5 lat więzienia, a druga na 3 lata więzienia.

Grudzień - nawiązany kontakt KD KPP w Chmielniku z OK KPP w Kielcach został ponownie zerwany z powodu ostatnich aresztowań wśród działaczy KPP w Kielcach. Do Chmielnika powrócili z więzienia, gdzie odsiadywali karę za działalność wywrotową: Kac Szlama i Rywka Liberman. Po przybyciu do Chmielnika ww. zgłosili się do partii celem podjęcia pracy wywrotowej.

1934

Styczeń - na czoło Związków Spółdzielni Spożywców wybija się Związek Spółdzielni Spożywców w Chmielniku, który pokonuje trudności finansowe i rozwija się coraz lepiej.

- zorganizowano nowy Komitet Dzielnicowy KPP, w skład którego weszli: Chana Sztajnberg, Kac Szlama, Goldsztajn Moszek i Gorlicki Majer.

- z okazji rocznic komunistycznych „3L” i rocznicy powstania armii bolszewickiej przypadających na miesiąc styczeń

były projektowane przez KD KPP wystąpienia w formie plakatowania i sztandarowania, lecz nie doszło to do skutku z powodu wewnętrznych nieporozumień w partii. Delegat KD KZMP w Solcu Starym Skuza usiłował nawiązać w styczniu kontakt z KD KPP w Chmielniku lecz nie dopiął z powodu istniejących w tym Komitecie nieporozumień. Nieporozumienia w KD KPP w Chmielniku powstały na tle podejrzeń o prowokacje. W związku z tym został zawieszony w prawach członka KPP w Chmielniku Herszel Smolarz.

15.01. - przybył z Kielc delegat Okręgowego Komitetu KPP i odbył tam konferencję z Komitetem Dzielnicowym KPP. Z ramienia zaś Komitetu Dzielnicowego KPP w Chmielniku w dn. 10.01. br jeździł do Jędrzejowa Goldsztajn Moszek celem nawiązania kontaktu z KO KPP, który miał być przeniesiony z Kielc do Jędrzejowa. Kontakt tego jednak Goldsztajn nie nawiązał, gdyż do kontaktowania się z KO KPP z ramienia KD KPP w Chmielniku wyznaczono Chanę Sztajnberg, a Goldsztajn usiłował to uczynić na własną rękę.

Luty - pomiędzy komunistami powstały nieporozumienia na tle wzajemnych podejrzeń o kontakt konfidencjonalny z policją. Pod zarzutem zdrady zawieszono w prawach członkowskich 4-ch działaczy KZMP. Nie oczyściło to jednak atmosfery w tej partii, nadal trwają tam intrygi, tarcia i nieporozumienia, co utrudnia organizacji jakkolwiek pracę. Komitet Dzielnicowy KZMP w Solcu Starym nie nawiązał jeszcze dotychczas z DK KZMP w Chmielniku i jest nadal bezczynny.

16.02. - Działaczka KZMP Fajgla Sztajnberg otrzymała list z KO KPP z Kielc z informacją, że KO KPP przeniesiony został z powrotem z Jędrzejowa do Kielc.

23.02. - powrócił działacz KPP Langwald Herszel, który przez szereg miesięcy przebywał w Warszawie. Pracy wywrotowej w Chmielniku nie wszczynał i w obawie przed aresztowaniem z powrotem wyjechał z Chmielnika w niewiadomym kierunku.

03.03. - zostali aresztowani i przekazani władzom sądowym pod zarzutem przynależności do partii wywrotowych sekretarka KP KZMP w Chmielniku Sztajnberg Chana i członek tegoż komitetu Goldsztajn Moszek oraz aktywny

działacz KPP na terenie miasta Chmielnika Langwald Herszel. W obawie przed dalszymi aresztowaniami wyjechali z Chmielnika dość ruchliwi komuniści Zernicki Jankiel i Kac Szlama. Pozostali w Chmielniku członkowie i sympatycy KZMP i KPP zaniechali wszelkich prac wywrotowych tak, iż przypadający na miesiąc marzec szereg rocznic komunistycznych przeszedł na terenie całego powiatu zupełnie spokojnie.

04.04. - organizacja „Mizrachi” w Chmielniku urządziła przedstawienie amatorskie na cel emigrantów palestyńskich.

Maj - KD KZMP dotychczas jeszcze nie został odbudowany. Wszelkie wysiłki w tym kierunku miejscowych elementów wywrotowych pozostały bez wydatniejszych rezultatów, bowiem działacze komunistyczni w obawie przed zdradą nie chcą przyjąć mandatu członków Zarządu Komitetu. Sympatycy KPP prowadzą pomiędzy sobą akcję „Moprową”. Innej działalności komunistycznej nie objawiają.

12.05. - młodzież żydowska urządziła sobie grę w piłkę nożną na łące, należącej do księdza w Chmielniku. Widząc to ksiądz wikariusz Mozel podszedł do grających i niektórym zabrał czapki, co doprowadziło do zatargu młodzieży żydowskiej z księdzem i czapki żydzi odebrali. W związku z tym rozeszła się po mieście pogłoska, że żydzi w Chmielniku pobili księdza. W odwet za to w dniu 21.05.br mieszkaniec miasta Władysław Piskor zaczepił idącego ulicą rabina Sylmana i podobno go uderzył. Ponieważ zajęcie to dostrzegła natychmiast policja, więc je zlikwidowała, a Piskora pociągnęła do odpowiedzialności karnej.

23.05. - Przeprowadzone zostały wybory do Rad Miejskich w Busku i Chmielniku. W obydwu miastach ustanowione zostały w porozumieniu z przedstawicielami ludności listy kompromisowe kandydatów na radnych. Do rady weszło: W Chmielniku na 16 radnych - 8 katolików i 8 żydów, w tym 5 BBWR, 1 ortodoks, 2 Sjonistów, 2 poalej Syjon prawica, 1 Poalej Syjon lewica i 5 bezpartyjnych prorządowych.

Wybrana Rada Miejska:

Lp.	Imię i nazwisko	Rok urodzenia	Wyznanie	Wykształcenie
1.	Frajdman Jankiel	1880	mojżeszowe	czyta i pisze
2.	Hanszke Bolesław	1895	rzym-katol	elementarne
3.	Jedwabny Symbcha	1903	mojżeszowe	elementarne
4.	Kaufman Moszek	1900	mojżeszowe	elementarne
5.	Laks Alter Majer	1900	mojżeszowe	średnie nieukończone
6.	Pawlik Wincenty	1880	rzym-katol	czyta i pisze
7.	Szewczuk Mikołaj	1900	grec-katol	średnie
8.	Stradowski Marian	1902	rzym-katol	średnie
9.	Wawszczyk Andrzej	1873	rzym-katol	elementarne
10.	Zylberberg Dawid J	1877	mojżeszowe	elementarne
11.	Zamojski Adam	1890	rzym-katol	elementarne
12.	Zaleman Szmul-Wólf	1895	mojżeszowe	elementarne
13.	Zalberg Efroim	1898	mojżeszowe	elementarne
14.	Vacat			
15.	Vacat			
16.	Vacat			

Zarząd miejski:

Lp.	Stanowisko	Imię i nazwisko	Rok urodz.	Wyznanie	Wykształcenie
1.	Burmistrz	Barański Zygmunt	1888	rzym-katol	szk.powsz.
2.	Vice burmistrz	Ludczak Bolesław	1894	rzym-katol	2 kl. szk. m.
3.	Ławnik	Frydman Jakub-Moszek	1896	mojżeszowe	czyta i pisze
4.	Ławnik	Rozenblum Jusek	1898	mojżeszowe	czyta i pisze
5.	Ławnik	Vacat			

Wśród ludności żydowskiej w powiecie duże zainteresowanie wzbudziły wybory do Rad Miejskich. W rezultacie jednak pertraktacji z ramienia kierowników akcji wyborczej Żydzi tak w Busku jak i w Chmielniku zrezygnowali ze swoich odrębnych list kandydatów, a zgodzili się na listę kompromisową z katolikami.

Czerwiec - KD KZMP został ostatecznie odbudowany. W skład jego weszli: Małka Kukielka, Geclewicz Szmul, Bekier Lejb-Wólf, Poper Ajdla i Gertner nieustalonego dotychczas imienia, wszyscy zamieszkali w Chmielniku. Działalność na zewnątrz Komitet ten jeszcze nie wszczynął, usiłuje tylko ożywić pracę beczynnych komórek KZMP. Czynione są również ze strony wspomnianego Komitetu zabiegi w celu nawiązania kontaktu z KO KPP w Kielcach, lecz dotychczas bezskutecznie. Przy KD KZMP zorganizowano komórkę „Moprową”. Działalność tej komórki jest znikoma.

18.06. - Związek Rezerwistów Żydów urządził zebranie członków, na którym zobowiązał wszystkich członków, aby zapisali się na członków LOPP oraz uchwalili memorial do Magistratu m. Chmielnika, by ten ulicę Starobuską przemianował na ulicę Bronisława Pierackiego, chcąc w ten sposób dać wyraz swego ubolewania z powodu tragicznej śmierci Ministra.

Lipiec - powrócili do miasta po odbyciu kary więzienia za działalność wywrotową: Gecel Gertner z Chmielnika i Stanisław Wójcik ze Zrecza. Wg informacji konfidencjonalnej Gecel Gertner zgłosił się już do pracy wywrotowej.

19.08. - Żydowska Organizacja Sportowa „Hapoel” rozegrała mecz piłki nożnej z drużyną sportową Związku Strzeleckiego.

Wrzesień - zlikwidowany został mocą uchwały Władz Centralnych Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Odzieżowego – oddział w Chmielniku, pozostający w 90% pod wpływami komunistycznymi.

Październik - odbyły się wybory do Zarządów Miejskich w Busku i Chmielniku. W Chmielniku: 1. Zygmunt Barański – burmistrz, członek BBWR; 2. Bolesław Łudczak – wice burmistrz, członek BBWR; 3. Gustaw Emil Dalder – ławnik, bezpartyjny; 4. Jakub Frydman – ławnik, Poalej Syjon

Lewica; 5. Josek Rozenblum – ławnik, członek BBWR.

- Sąd Okręgowy w Kielcach zasądził Zylberga z Chmielnika na 1,5 roku więzienia za pochwalanie zbrodni morderstwa śp. Ministra Spraw Wewnętrznych Bronisława Pierackiego. Wynikiem rozprawy Żydzi w powiecie zostali wielce przerażeni. Obecnie daje się zauważyć lojalniejsze ustosunkowanie się pod wrażeniem tego wyroku Żydów do wszelkich zarządzeń władz i przepisów prawnych.

- organizacja Syjonistyczna „Mizrachi” urządziła w okresie sprawozdawczym w Chmielniku i Stopnicy odczyt, wygłoszony przez dr Gottesolinera na temat „odbudowania Palestyny i wrażenia jego z pobytu w Palestynie”. Prelegent nawoływał zgromadzonych, których w obydwóch punktach było około 200 osób, do składania ofiar na odbudowę Palestyny i umożliwienie Żydom emigracji do Palestyny. Przebieg odczytu był spokojny. Wszyscy słuchacze ustosunkowali się do wywodów prelegenta przychylnie.

- nowy skład KD KZMP: sekretarz – Kukielka Małka; członkowie: Stradowski Kazimierz, Nożyc Motyl, Jankiel Wajcman i Zylbersztajn Bajle. Wskutek przeprowadzonej likwidacji KZMP komitet ten z powrotem został unieruchomiony przez aresztowanie przywódców.

1935

04.04. - powstało w Chmielniku towarzystwo pomocy ubogim chorym Żydom i położnicom pod nazwą „Linax – Hacedek”. Towarzystwo ma za cel udzielanie środków dla ulżenia krytycznego położenia chorym Żydom i położnicom w Chmielniku. Pomoc Towarzystwa może się wyrażać w zopatrzywaniu ubogich chorych w domu jak również w szpitalu, szczególnie w nocy, w pomoc lekarską, lekarstwa, herbatę, cukier, wino i wzmacniające środki. Dla osiągnięcia tego celu Towarzystwo ma prawo z zastosowaniem się do praw istniejących i Rozporządzeń Rządu, urządzić jadłodajnię, herbaciarnię, zbierać dobrowolne ofiary, według list składkowych i w puszkach lecz nie inaczej jak z umieszczeniem na każdym przedmiocie specjalnym pozwoleniem odnośnej władzy i z zastosowaniem się do istniejących w tym

przedmiocie praw. Urządza przedstawienia, koncerty itp. za każdorazowym zezwoleniem władzy. Towarzystwo korzysta z przywilejów osoby prawnej, ma prawo nabywać i sprzedawać nieruchomości, tworzyć fundusze, zawierać umowy, zaciąganie zobowiązań jak również zapoznawać i odpowiadać w sądzie. Towarzystwo korzysta z praw ubóstwa. Teren działalności Towarzystwa jest miasto Chmielnik. Towarzystwo składa się z nieograniczonej liczby członków pełnoletnich, płci żeńskiej. Towarzystwo składa się z członków czynnych, dożywotnich i honorowych. Czynnym członkiem Towarzystwa może być każda pełnoletnia kobieta, wyrażająca o tym życzenie, obowiązująca się płacić składkę na rzecz Towarzystwa w wysokości od 20 groszy miesięcznie wwyż. Statut ten zawarły: Fajga z Landsztajnow Fajngold, Ruchla ze Sztajnfeldów Kaufman, Chaja z Bekierów Klajnhendler, Gitla z Huberbandów Kaufman, Rojza z Pasternaków Pasternak, Estera z Wiślickich Sztrauch, Rojza-Łaja z Wajnbergerów Wajnberger, Chana z Balickich Zilberberg, Ryfka z Wolmanów Zunszajn, Chana z Fajgenbaumów Melman, Sura-Łaja z Goldmanów Sztrauch, Chana-Ita z Goldblumów Lewensztajn, Szajndla z Buchbinderów Tarkieltand, Marjem z Zajaków Picele i Łaja ze Strauwasów Ptasznik, wszystkie zamieszkałe w Chmielniku, powiat Stopnicki.

19.09. - na mocy decyzji Wojewody Kieleckiego wpisano do rejestru stowarzyszeń i związków Kieleckiego Urzędu Wojewódzkiego stowarzyszenie pod nazwą „Linax – Hacedek” w Chmielniku.

Grudzień - w akcji pro palestyńskiej Syjoniści i Rewizjoniści i organizacje syjonistyczne urządziły odczyty w Stopnicy i w Chmielniku na tematy emigracji Żydów do Palestyny i stosunków tam panujących.

28.12. - Komitet Miejski KPP urządził posiedzenia, na którym zdecydowano sprowadzić z Kielc bibułę komunistyczną i rozprzedać ją w Chmielniku i okolicy z okazji świąt komunistycznych, przypadających na styczeń. Zdecydowano również sporządzić transparenty oraz sztandary komunistyczne i wywiesić je w tym czasie. Na posiedzeniu KM KPP roz-

ważona była sprawa przerostu organizacji komunistycznej, co stało się uciążliwym dla miejscowego elementu wywrotowego, wobec czego postanowiono zlikwidować KM KPP, a następnie omawiano sprawę przetrzucenia KD KPP na teren wiejski, aby w ten sposób ożywić komórki organizacyjne KPP na wsiach i wciągnąć do nich więcej działaczy. Ostatecznie jednak likwidacji KD KPP jeszcze nie przeprowadzono. Na terenie miasta na czele elementu wywrotowego w działalności komunistycznej wysuwa się Hena Fajgenbaum vel Melman, która szczególnie nacisk kładzie na pracę wywrotową na wsi. Do pracy używa Andrzeja Mrożka z Chmielnika.

Pinkas Chmielnik – działaczki organizacji Haszomer – Hacair 1941 rok

1936

Styczeń – KD KPP utrzymuje nadal żywy kontakt z KO KPP w Kielcach za pośrednictwem swych członków Andrzeja Mrożka i Gecla Gertnera z Chmielnika.

20.01. – Andrzej Mrozek jeździł do Kielc i przywiózł z KO KPP dla KD KPP szapirograf i pewną ilość bibuły, która została rozkolportowana pomiędzy członkami KPP. Elementy wywrotowe zwróciły uwagę na uaktywnienie komórek wiejskich KPP. Do akcji tej KD KPP wyznaczył Andrzeja Mrożka i ten nawiązał kontakt z wybitniejszymi działaczami wywrotowymi w okolicznych wioskach.

22.01. – odbyło się zebranie członków miejscowego Koła Związku Pracowników Miejskich. Na zebraniu tym omawiano aktualne sprawy uposażeniowe i stosunków służbowych, jakie mają być uregulowane w projektowanych ustawach.

Luty – wyjechało z Chmielnika do Łodzi paru komunistów, którzy powrócili niedawno z więzienia, a mianowicie: Szmul Szantal, Szmul Finkiesztajn i Helena Fajgenbaum vel Melman.

01.03. – odczyt zorganizowany przez Organizację Sjonistów Rewizjonistów „Brith Trumpeldor” na temat pro palestyński.

Kwiecień – w obawie przed aresztowaniami wyjechali z Chmielnika: Benjamin Finkielsztajn, Szmul Finkielsztajn, Aron Kukielka, Herszel Langwald, Alta-Cypa Glajt, Herszel

Gutman, Herszel Warszawski, Moszek Sylman, Basia Kalmos i Alter Goldsztajn. Wszyscy należeli do KPP

02.04. – W związku z przeprowadzoną likwidacją KPP na terenie powiatu dokonano rewizji z polecenia Prokuratora u 20 osób zaangażowanych w działalność komunistyczną. Aresztowani zostali z: Mrozek Andrzej, Solarz Majer, Gertner Gecel, Klarman Pinkus, Stradowski Kazimierz, Sztajnberg Chana – zostali osadzeni w więzieniu śledczym w Kielcach.

18.04. – odczyt przez Robotnicze Stowarzyszenie Wychowania Fizycznego „Gwiazda Sztern” na temat pro palestyński. Odczyt wygłosił H. Grinberg z Lublina.

Czerwiec – po ogłoszeniu wyroku przez Sąd Okręgowy w Radomiu w sprawie zajść w Przytyku żydzi w Busku i Chmielniku urządzili 2 godzinny strajk protestacyjny. Strajk odbył się w formie zamknięcia sklepów wśród dnia i niektórych warsztatów rzemieślniczych.

– zlikwidowany przed paru m-cami KD KPP został odbudowany. W skład komitetu weszli: Goldsztajn Alter, Zalcman Ruchla, Kaufman Szmul, Mały Dawid-Nusyn z Chmielnika i Wójcik Stanisław ze Zrecza Dużego. Zorganizowano 2 komórki ZMP w Chmielniku.

30.06. – W związku z wyrokiem w sprawie zajścia w Przytyku na terenie miasta Buska i Chmielnika urządzili miejscowi handlarze żydzi 2-godzinny strajk demonstracyjny. Strajk ten miał wyraz z formy zamknięcie sklepów od godz. 12 do 14.

Lipiec – w ostatnich dniach miesiąca z obawy przed ewentualnymi represjami wyjechał z Chmielnika Goldsztajn Alter, który jednakowoż został zatrzymany przez organa Policji

Państwowej we Włoszczowie. Wymieniony wyjeżdżając z Chmielnika przekazał kierownictwo KD KPP na czas swej nieobecności Małemu Nuchymowi z Chmielnika.

Sierpień – tematem zainteresowań ludności żydowskiej, szczególnie w Busku, Chmielniku i Stopnicy, są obecnie wybory do Zarządów Gmin Wyznaniowych Żydowskich, które mają się odbyć w dn. 30.08.br.

Wrzesień – Dzielnica KPP otrzymała ostatnio polecenie KO KPP w Kielcach – przeprowadzenie ankiety, celem zbadania nastrojów chłopów w stosunku do „Frontu ludowego” i ustalenia stanu organizacji społecznych na odnośnym terenie. Poza tym dzielnica KPP w Chmielniku, otrzymała polecenie przeprowadzenia zbiórki pieniężnej na rzecz armii rządu madryckiego i wysyłania zebranych na ten cel pieniędzy do Centrali Związków Zawodowych w Warszawie.

31.10. - odbyło się w lokalu Związku Rzemieślników Żydów zebranie organizacyjne w celu utworzenia Cechu Zbiorowego. Na zebraniu tym miał być omówiony szczegółowo statut Cechu Zbiorowego.

Listopad - działacz KPP Mały Dawid - Nuchy zajął się uporządkowaniem spraw organizacyjnych i w związku z tym zorganizował komórkę organizacyjną, komórkę techniczną i komórkę Moprową. Pod zarzutem działalności na rzecz KPP, zatrzymanych zostało 2-ch komunistów, mianowicie: Kaufman Szmul – przez wydział śledczy w Łodzi; Wiśnicki Pinkus – przez wydział śledczy w Warszawie.

1937

14.01. przybył z Kielc kurier KO KPP, który doręczył do punktu KPP rezolucję KO KPP w sprawie uchwał IV Plenum KC, otrzymał ją KD KZMP w Chmielniku.

27.02. – Sędzia Okręgowy Śledczy w Busku Zdroju wydał postanowienie Nr Kps 78/37 o tymczasowym aresztowaniu Lejzora Epsztajna, Rabin Żydowskiej Gminy Wyznaniowej w Chmielniku podejrzanego o przestępstwo z art. 134 KK, które miał popełnić w ten sposób, że w dniu 25, ewentualnie 26 stycznia na sali przyjąć w Starostwie Powiatowym Stopnickim w Busku usiłował wręczyć p.o. wice starosty mgr Janowi Zachemskiemu

papierośnicę z białego metalu w celu skłonienia go do naruszenia obowiązku służbowego.

Marzec – w powiecie Stopnickim Rabin Żydowskiej Gminy Wyznaniowej w Chmielniku L. Sz. Epsztajn został zwolniony z aresztu za kaucją.

Kwiecień - pod adresem jednego z działaczy KPP nadeszła pocztą paczka zawierająca 300 sztuk ulotek pt. „Deklaracja klasowego ruchu zawodowego robotników żydowskich”. Ulotki w kołportażu nie ukazały się.

10.04. - zatrzymano i osadzono w więzieniu pod zarzutem działalności na rzecz KPP Goldsztajna Dawida z Chmielnika.

24.05. - od godz. 12 – 14stej kupy żydowscy w Busku i Chmielniku zamknęli swoje sklepy na znak protestu w związku z zajściami w Brześciu n/Bugiem. W akcji strajkowej wzięło udział w Busku 19 a w Chmielniku wszyscy kupcy żydowscy.

16.11. - wyrokiem Sądu Okręgowego w Kielcach skazany został na 8 lat więzienia Alter Goldsztajn z Chmielnika za uprawianie działalności komunistycznej.

19.10 - Ze względu na zarządzenie rektorów wyższych uczelni w sprawie „Gehtta” – ławkowego na znak protestu, żydzi w Chmielniku pozamykali swe sklepy od godz. 9 – 12tej, oraz ok. 50% rzemieślników żydów porzuciło pracę.

Grudzień - zostały rozwiązane (wobec nie przejawienia żadnej działalności) następujące oddziały związków zawodowych w Chmielniku: - Związek Zawodowy Pracowników Miejskich RP oddział w Chmielniku; - Związek Zawodowy Pracowników Igły w Polsce oddział w Chmielniku; - Związek Zawodowy Robotników Nietatowych oddział w Chmielniku.

1938

Styczeń - zanotowano jedno wystąpienie komunistów w postaci nalepiania na murze domu plakatu, pisanego ręcznie z hasłami: „Precz z wojną imperialistyczną, Precz z terrorem faszystowskim przeciw ZSRR, Śmierć faszystom, którzy zamordowali wodzów proletariatu L.L.L.”, „Niech żyje Hiszpania Ludowa, niech żyje ZSRR i MK KPP”. Sprawca sporządzenia i wywieśnięcia plakatu nie został dotychczas ujęty. Wystąpienie powyższe miało

miejsce w związku z obchodem święta komunistycznego „3L”.

Czerwiec - Centralny Związek Robotników Przemysłu Budowlanego, Drzewnego, Ceramicznego i Pokrewnych Zawodów w Polsce otworzył swój oddział w Chmielniku. Oddział ten liczy 75 członków.

09.08. - wybuchł strajk pracowników stolarskich, obejmując 13 warsztatów pracy. Ogółem strajkowało 20 osób, wysuwając żądania wprowadzenia 8-godzinnego dnia pracy. Robotnicy strajkujący 16.08. przystąpili do pracy bez uwzględnienia swych żądań.

10.08 – 02.09. - przebywający od dłuższego czasu w Warszawie działacz KPP Hersz Lejb Kac, mieszkaniec wsi Suskrajowice, gminy Gnojno, przebywał w powiecie stopnickim. Wymieniony nawiązał w tym czasie kontakt z działaczami KPP w Chmielniku Herszem Millerem i innymi, informując ich o obecnym stanie organizacyjnym KPP. Kac oznajmił towarzyszom iż CK KPP został rozwiązany i obecnie prowadzona jest „czystka”, celem wyzbycia się elementu niezdecydowanego. Ponadto wyjaśnił, iż wszelkie kontakty z dolami zostały zerwane, lecz tym nie należy się zrażać ponieważ sprawa ta zostanie w swoim czasie uregulowana.

Wrzesień - Ogólny Związek Żydowski Robotniczy „Bunt” w Chmielniku zamierzał urządzić w dn. 10.09. br w lokalu Gminy Wyznaniowej Żydowskiej zebranie publiczne w sprawie zadań Kongresu do walki o zagrożone prawa mas żydowskich. Ze względu na bezpieczeństwo, spokój i porządek publiczny zakazałem odbycia wspomnianego zebrania [starostwo].

Listopad - decyzją Komisariatu Rządu na miasto stołeczne Warszawę Nr SP-II 6-210 z dn. 24.10. br rozwiązany został Centralny Związek Rzemieślników Żydów w Polsce, posiadający w powiecie stopnickim 3 jednostki organizacyjne w Busku Zdroju, Chmielniku i w Nowym Korczynie.

- w ostatnich dniach miesiąca z inicjatywy Zarządów Gmin Wyznaniowych Żydowskich, społeczeństwo żydowskie w powiecie podjęło akcję organizowania Komitetów Pomocy Uchodźcom Żydowskich z Niemiec. Działalność Komitetów w Busku Zdroju i Chmielniku przejawiała się w formie zbierania ofiar pieniężnych wśród Żydów.

Janusz Zakrzeński - Dzień Kultury Żydowskiej w Chmielniku (04 maj 2001)

Ambasador Szewach Weiss i Leopold Kozłowski podczas „I Spotkań z Kulturą Żydowską” w Chmielniku (15 czerwca 2003)

Miriam Akavia oraz Etel Szyc z młodzieżą podczas „II Spotkań z Kulturą Żydowską” w Chmielniku (20 czerwca 2004)

Panorama Chmielnika

